

Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának
kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása
a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával”

Neveléstudományi Doktori Iskola

2013. január 11.

Tartalomelemzés szoftveres támogatással –
bevezetés az ATLAS.ti program használatába

Kékesi Márk

TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 projekt

I. A tartalomelemzés, mint módszer

Mi a tartalomelemzés?

- Az irodalom- és társadalomtudományokban használt módszertani eszköz
- Szisztematikus kvalitatív (és/vagy kvantitatív) eljárás, amely segítségével bármely szöveget értelmezni tudunk
- A szöveg írójáról következtetéseket tudunk levonni. Tárgya lehet: írott szöveg, előbeszéd, képi anyag.

Mikor használjuk a tartalomelemzést?

- Tanulmányozni szeretnénk valamely összetett jelenséget
- Keveset tudunk róla
- Nehezen számszerűsíthető anyagot szeretnénk értelmezni (pl: interjú, napló, film, regény)
- Kutatási kérdés a nyelvre vagy a nyelv komplex használatára vonatkozik

A tartalomelemzés előnyei

- Viszonylag alacsony pénz- és időigény
- Nincs szükség komolyabb felszerelésre
- Nincs szükség nagyobb létszámú kutatócsoportra
- Nincs etikai kockázat
- Az adatok újrakódolhatóak
- Alkalmas látens tartalmak vizsgálatára
- Nem jár beavatkozással.

Dokumentum-, ill. tartalomelemzés

- Dokumentumelemzés: kizárólag a szövegben lévő explicit tartalomra vonatkozik
- Tartalomelemzés: a szöveg mélyrétegeibe kíván behatolni, rejtett összefüggéseket kíván feltárni
- Ez utóbbi célja, hogy az üzenetek jelentése mellett feltárja a szöveg rejtett tartalmait olyan eljárással, amely a szöveg visszatérő sajátosságainak elemzésére épül.

Definíció-szerűen...

- Tartalomelemzésnek nevezzük azt a kutatási eljárást, amely segítségével a szövegadatokból olyan következtetések vonhatók le, amelyek a közleményekben nyíltan nincsenek kimondva, de a szöveg szerkezetéből, az elemek együttes előfordulásából és azok törvényszerűen visszatérő sajátosságaiból kiolvashatók.

Spontán tartalomelemzés

- A **tartalomelemzés** tudatos, módszeres formája mellett mindenki végez ösztönös tartalomelemzést, amikor újságot olvas, tévét néz, vagy rádiót hallgat, a másik ember közléseit hallgatja, és közben a közlések értelmét kategóriákba rendezi. Az **ösztönös tartalomelemzés** igazi kvalitatív elemzés, minthogy a közölt tartalmak látens szintjét, mélyrétegét próbálja megragadni.

A tartalomelemzés irányulhat:

- A hétköznapi értelembbe vett üzenetet alkotó, információkra
- Az üzenet kibocsátójával kapcsolatos információkra
- Az üzenet és küldője által kiváltott hatásokra

(Ole Holsti, 1969)

Harold Lasswell (1902-1978)

- Politikai kommunikáció kutatója
- A politikai propaganda kommunikációs aspektusainak feltérképezése
- A tartalomelemzés pragmatista alapkérdései:
- „Who says what, to whom, why, to what extent and with what effect?”

Kimberly A. Neuendorf

- „Content analysis is an indepth analysis | quantitative or qualitative techniques of messages using a scientific method (including attention to objectivity-intersubjectivity, a priori design, reliability, validity, generalizability, replicability, and hypothesis testing) and is not limited as to the types of variables that may be measured or the context in which the messages are created or presented.”

Klaus Krippendorff (1932-)

- A tartalomelemzés hat kérdése:
- Milyen adatot elemzünk?
- Hogyan definiáljuk ezeket? (cm? karakter? előfordulás?)
- Milyen populációból származnak ezek az adatok?
- Milyen környezetben szerepelnek?
- Mik az elemzés korlátai?
- Mik a céljaink a következtetésekkel?

Narratív tartalomelemzés

- Célja nem a szöveg által átadott explicit tartalom igazságértékének ellenőrzése
- A közlő személyiségének feltárása a cél
- A narratív, illetve diszkurzív lélektan, valamint a szociális reprezentáció elmélet által előszeretettel használt metódus.

A tartalomelemzés lépései 1.

- 1. Kutatási probléma megfogalmazása**
(alkalmas-e a téma a tartalomelemzésre; kézi vagy gépi elemzést alkalmazunk?)
- 2. Szöveg kiválasztása**
 - Saját anyag elkészítése (interjú)
 - Meglévő anyag felhasználása (sajtó, dokumentum...)

Saját anyag vs. hozott anyag

- **Saját anyag:** előnye, hogy a hipotézisnek megfelelő, célzott, könnyen kezelhető szöveg. Hátránya: időigényes.
- **Meglévő források** felhasználása: Előnye, hogy nem kell az adatgyűjtéssel foglalkozni (nagy mennyiségű szöveg elérhető, akár online is; ha az előzetes vizsgálatok alapján nem alkalmas tartalomelemzésre, választhatsz másikat). Hátránya: nem arra a konkrét célra készült.

A tartalomelemzés lépései 2.

- A szövegek adatokká alakítása (kategóriák felállítása, amelyekbe a szöveg elemei adott szabályok szerint besorolhatók)
- A szöveget csak írott formában lehet elemezni. Az átírás szó szerinti kell, hogy legyen
- Minden töltelékszónak, nyögdecselésnek, stb. jelentése lehet, főleg a narratív elemzés esetében.

A szöveg leíró értelmezése

1. szint: a szöveg rövid mondatokban történő összefoglalása, értelmezés nélkül
2. szint: további kódolás, átfogó kategóriákba rendezés
3. szint: nagyobb pszichológiai egységekre vonatkozó kategóriák meghatározása

1. szint: tartalmi összefoglalás

- *Milyen szeretne lenni?*

- Én bátor szeretnék lenni, mert most mindentől rettegek és inkább a homokba dugom a fejem, minthogy a szeme közé nézzek a problémáimnak. Ezen kívül meg szeretném találni a békességet és a nyugalmat, mert örökké veszélyben és bizonytalanságban érzem magam. Hogy egyszer boldogak legyenek az emberi kapcsolataim, az ajándék lesz , ráadás. Egyszer majd.. folyton szorongok. este nem tudtam aludni annyira féltem, aztán fölébredtem és nekimentem világosan az ajtónak.

Olyan unalmas itt minden...semmi nem történik, és én mindig ugyanaz maradok, és egyre jobban félek, egyre idegbetegebb vagyok, egyre mélyebben vagdosom a karomat, és elegendem van az egészből...

Bátor szeretne lenni. Mert ma retteg, nem tud szembe nézni a problémákkal.

Békességet akar. Veszély és bizonytalanság.

Boldog kapcsolatokra vágyik. Talán egyszer.

Szorong, nem alszik, mert fél.

Unalmasnak érez mindent.

Nem változik. Félt.

Idegbetegnek érzi magát. Falcol.

Elege van az életből.

2. szint: átfogóbb kategóriákba rendezés

<p>Bátor szeretne lenni. Mert ma retteg, nem tud szembe nézni a problémákkal.</p> <p>Békességet akar. Veszély és bizonytalanság.</p> <p>Boldog kapcsolatokra vágyik. Talán egyszer.</p> <p>Szorong, nem alszik, mert fél.</p> <p>Unalmasnak érez mindent.</p> <p>Nem változik. Fél.</p> <p>Idegbetegnek érzi magát. Falcol.</p> <p>Elege van az életből.</p>	<p>Problémákkal való megküzdés nehézsége.</p> <p>Bizonytalanság.</p> <p>Vágy a boldogságra.</p> <p>Szorongás. Insomnia.</p> <p>Unalom.</p> <p>Félelem</p> <p>Betegségérzet. Önsértés.</p> <p>Öngyilkosságra utalás.</p>
--	---

3. szint: nagyobb pszichológiai egységek

<p>Problémákkal való megküzdés nehézsége.</p> <p>Bizonytalanság.</p> <p>Vágy a boldogságra.</p> <p>Szorongás. Insomnia.</p> <p>Unalom.</p> <p>Félelem</p> <p>Betegségérzet. Önsértés.</p> <p>Öngyilkosságra utalás.</p>	<p>Megküzdési mód</p> <p>Életérzés</p> <p>Vágyak</p> <p>Betegség tünetek.</p> <p>Életérzés</p> <p>Érzelem.</p> <p>Autoagresszió</p>
---	---

Kódolás – kódrendszer kialakítása

Lehetséges változók: (példa: mit fogsz csinálni 10 év múlva?)

jövőkép, érzelmi állapot most, érzelmi állapot 10 év múlva, célok vannak-e, milyen célok, célok megvalósulása, változás 10 év múlva

A változók kódolása (ehhez a szöveget és a szakirodalmat is felhasználjuk)

Jövőkép: van (J01), nincs (J02) nem értelmezhető (J88)

Érzelmi állapot most: boldog (ÉM01), dühös (ÉM 02), szomorú (ÉM03), fél (ÉM04), semleges (ÉM05), beletörődött, lehangolt (ÉM06), nem értelmezhető (ÉM88)

Érzelmi állapot 10 év múlva: boldog (ÉK01), dühös (ÉK02), szomorú (ÉK03), fél (ÉK04), semleges (ÉK05), beletörődött, lehangolt (ÉK06) nem értelmezhető (ÉK88)

Célok: van (C01), nincs (C02) nem értelmezhető (C88)

Milyen célok: munka (MC01), család (MC02), partner (MC03), hobbi (MC04), anyagi javak (MC05) egészség (MC06), nem értelmezhető (MC88)

Cél megvalósulása: megvalósul biztosan (ME01), kicsi esélye van (ME02), biztosan nem (ME03), nem értelmezhető (ME88)

Változás 10 év múlva: igen (V01), nem (02) nem értelmezhető (V88)

Online forrás:

- <http://academic.csuohio.edu/kneuendorf/content/>
- The Content Analysis Guidebook Online

II. Automatizált tartalomelemzés

Szoftverek

- Beépített szótárral dolgozók (LIWC, InText)
- Előre elkészített logika nélküli elemző szoftverek (Text Mining) – MaxQDA, ATLAS.ti, (*Grounded Theory*)
- Nyelvtani elemző rendszerek: NooJ
- Videó- és hangelemző szoftverek (NOLDUS)

<http://courses.washington.edu/socw580/contentsoftware.shtml>

ATLAS.ti

- Első verzió: 1989
- ATLAS.ti GmbH, Németország
- Kvalitatív és kvantitatív elemzésre egyaránt alkalmas
- Támogatja a manuális, félig automatizált és a teljesen automatikus tartalomelemzést
- Jelenlegi verzió: 7.0

Mire jó?

- Strukturálatlan jelentésteli adathalmaz (szöveg, kép, hang, videó) feltáró elemzésére alkalmas szoftver.
- Nincs előzetes kész elméleti konstrukció és eszerint mért adat a vizsgált jelenségre, mint pl. egy attitűdkérdőív esetében, hanem jelentésfeltárás van)

Az Atlas.ti funkciói

- tetszőleges tartalmi kategóriák előfordulásainak és ezek együttjárásainak jelölése (kódolása) a vizsgált adathalmazban,
- a kategóriák előfordulására vonatkozó gyakorisági adatok generálása,
- a kategóriák együttjárási mintázatainak feltérképezése.

Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának
kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása
a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával”

Lássunk hozzá...

Letöltött csomag: ATLASTI_2013.01.11.zip

Benne: telepítőkészlet, licenc kódok,
életútinterjúk, rendszerváltás-interjúk,
társkereső hirdetések

TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 projekt

